

IMPROVE COMPETITIVENESS IN REPUBLIC OF MOLDOVA THROUGH HUMAN FACTOR

CREȘTEREA COMPETITIVITĂȚII MOLDOVEI PRIN DEZVOLTAREA FACTORULUI UMAN.

Alina SUSLENCO

Abstract

Increasing competitiveness of the national economy is one of the five strategic priorities for Moldova concept stipulated in the draft National Development Plan and, directly or indirectly intersect with the other four. Republic of Moldova are still serious gaps in competitiveness in the global and European context. Increasing competitiveness of Moldovan economy and ensure healthy and sustained growth can be achieved in the medium term by attracting massive foreign investment, implementation of modern technologies and the penetration of foreign markets.

Keywords: national economy, more competitive, market.

Cuprins

Economia Republicii Moldova este marcată, pe parcursul ultimilor 20 de ani, de un proces istoric fără precedent - tranziția de la un sistem economic supercentralizat la unul de piață. Privind în urmă, nu putem să nu recunoaștem că, în situația în care omenirea nu s-a confruntat anterior cu asemenea cazuri, știința economică, avînd deja o vîrstă onorabilă, cu premii Nobel acordate anual pentru noi teorii și modele economice, s-a dovedit a fi absolut nepregătită și și-a ratat șansa istorică de a-și demonstra competența prin a oferi soluții. Aceasta a făcut ca întreaga perioadă de referință să fie însoțită de mari greșeli și neajunsuri, ceea ce a dus la o criză socială și economică profundă, însoțită de distrugerea unui mare număr de întreprinderi, subramuri sau chiar ramuri întregi ale economiei.

Situația actuală din Republica Moldova provoacă de principiu necesitatea schimbărilor interne și pertinente în contextul unei dezvoltări echilibrate pentru atingerea unui progres în plan mondial. În acest context, sporirea competitivității economiei naționale este una din cele cinci priorități strategice pentru Republica Moldova, stipulate în proiectul conceptului Planului Național de Dezvoltare și, în mod direct sau indirect, se intersectează și cu celelalte patru.

Cu toate că a deținut unele progrese în ultimii ani, Republica Moldova prezintă încă serioase decalaje de competitivitate în context mondial și european. Totodată, noile procese și fenomene care acționează atât la nivelul economiilor naționale, cît și globale, precum internaționalizarea și globalizarea afacerilor, intensificarea la un nivel fără precedent a exigențelor și presiunilor concurențiale pe piețele naționale și internaționale, dinamismul accentuat al mediului de afaceri, schimbările rapide și frecvente de atitudine ale consumatorilor, și altele, conferă acestei probleme un rol mult mai important.

Menționăm și faptul, că abordarea problemei competitivității devine actualmente importantă pentru majoritatea țărilor lumii, indiferent dacă sînt mari sau mici, puternice sau slabe. Totodată, dacă pentru țările cu un sistem economic dezvoltat această abordare permite evaluarea impactului tendințelor noi apărute asupra competitivității deja atinse, atunci pentru țările proaspăt ieșite pe piața mondială și cu economia în tranziție, precum Republica Moldova, problema competitivității trebuie abordată în contextul formării condițiilor necesare asigurării și dezvoltării acesteia. Iar pentru a fi competitivi pe piețele externe, trebuie să fim mai întîi competitivi la noi acasă.

Problema competitivității economice se regăsește și în criteriile de la Copenhaga, stabilite pentru statele doritoare de a adera la Uniunea Europeană, în care, printre altele, se stipulează, că acestea trebuie să asigure existența unei economii de piață funcțională, și să demonstreze

capacitatea lor de a face față presiunii concurențiale și forțelor pieței din interiorul Uniunii Europene.

În acest context, statele care doresc să adere trebuie să-și apropie competitivitatea de nivelul înregistrat de țările membre. Un bun exemplu ar trebui să fie România, care este deja un stat membru al Uniunii Europene. Datorită colaborării din interiorul euroregiunilor ar trebui de acordat o atenție sporită creșterii competitivității întreprinderilor, economiei și a țării în întregime.

Nimeni nu se mai îndoiește astăzi de importanța fenomenului regional. Dar suntem încă departe de viziunea potrivit căreia acțiunile transfrontaliere reprezintă o Comunitate în microschemă, fără obligația de a lua în calcul dificultățile pe care le implică aceste acțiuni.

În primul rând, fundamentele juridice ale Euroregiunilor au relevat două aspecte complementare, de care trebuie să ținem seama. Pe de o parte, relația colectivităților teritoriale cu statele-națiuni care le-au acordat competențe în ordinea internațională. Pe de altă parte, relația cu Comunitatea Europeană și implicit cu statutul comunitar al regiunilor.

În ciuda progreselor incontestabile privind locul regiunilor în Europa comunitară, pe care le-am menționat anterior, ele rămân totuși limitate. Aceste limite țin de responsabilitatea exclusivă a statului vis-à-vis de Comunitate, sau de statutul contestat al regiunilor, ca și de structura teritorială a statelor membre, mai ales a celor caracterizate printr-o extremă eterogenitate a entităților lor naționale.

După Chris Neubourg, profesor la Universitatea Limbourg din Maastricht, "Unificarea Europei nu are nici o șansă de reușită dacă noi înșine nu găsim un echilibru între unitate și descentralizare". Regiunile și Euroregiunile dețin o funcție specială în acest echilibru. Pe de o parte, forța Europei unite nu rezidă simplu din piața sa de 460 de milioane de indivizi, ci mai ales din diversitatea acestei piețe capabile să pună în lumină cetățeanul. Pe de altă parte, Europa regiunilor conține un pericol pus în evidență de entitățile etnice. La acest nivel intervine forța Euroregiunilor, căci ele conțin elementele necesare echilibrului cerut între unitate și descentralizare dacă ținem cont că se compun din cel puțin două naționalități, două entități diferite. Datorită euroregiunilor problemele care există la nivel național, regional pot fi soluționate mult mai ușor, și soluționarea lor va fi direcționată spre acea politică europeană comună.

Euroregiunile s-au dezvoltat datorită colaborării între statele învecinate. Un bun exemplu poate servi Germania, prin poziția sa geografică în interiorul continentului și prin numărul mare de state învecinate (9) a atras de-a lungul frontierelor sale cea mai mare concentrare a euroregiunilor, atât în perimetrul zonei transfrontaliere estice, cu Olanda, Belgia, Luxemburg și Franța, cât și în lungul fostei „Cortine de Fier”, la granița cu Polonia și Cehia. În legislația germană, sunt prezente 6 caracteristici distincte ale euroregiunilor:

- euroregiunile reprezintă formele cele mai eficiente ale cooperării din zonele de frontieră;
- euroregiunile ajută la echilibrarea nivelelor de dezvoltare diferită a zonelor de frontieră;
- euroregiunile consolidează încrederea și spiritul de cooperare a locuitorilor;
- euroregiunile constituie terenul de exersare a bunei vecinătăți și a integrării;
- euroregiunile ajută la depășirea moștenirilor negative ale trecutului;
- euroregiunile constituie elemente importante ale atenuării discrepanțelor dintre statele dezvoltate economic din UE și noile membre.

În prezent, la nivel european are loc o intensă dispută între adepții statului-națiune și cei ai regionalizării, pe principii federaliste. Conceptul statului național este supus atacului din două direcții: pe de o parte ca urmare a globalizării, care prin internaționalizarea și interdependentă economiei mondiale și a mijloacelor de comunicație (internet și mass-media) creează structuri suprastatale, iar pe de altă parte, la nivel sub-statal, unde regiunile reprezintă o amenințare pentru legitimitatea statului-națiune atât în sfera economiei, cât și în cea administrativă și politică. Acest cadru general a favorizat intensificarea colaborărilor transfrontaliere și proliferarea euroregiunilor, mai întâi în Europa centrală și de vest, iar ulterior, în anii '90, și în estul continentului.

Deci, trebuie să fie acordată o atenție mai mare raportului competitivitate națională - competitivitate la nivelul Uniunii Europene. Și, după cum au făcut și alte state, trebuie să pornim de la o evaluare exhaustivă a stării economiei naționale în raport cu cerințele integrării în Uniunea Europeană. Trebuie să recunoaștem, că avem nevoie de o economie de piață funcțională, care să facă față unor noi presiuni concurențiale, într-un nou mediu concurențial, încadrat în cu totul alte dimensiuni, iar specializarea economiei trebuie să presupună o repartizare a forței de muncă pe sectoare și produse cu o valoare adăugată mai mare.

Problema competitivității a fost abordată și în cadrul Forumului economic „Cooperarea economică regională Est-Vest organizată de Asociația Oamenilor de Afaceri din Moldova, în luna octombrie 2010, fapt ce ne demonstrează importanța acesteia pentru prosperarea și dezvoltarea mediului de afaceri din țară. În cadrul evenimentului menționat, pe problema competitivității Republicii Moldova s-a expus dl Dorin Drăguțanu, guvernatorul Băncii Naționale a Moldovei, care a evidențiat diferite modalități de creștere a competitivității. [6]

Astfel, sporirea competitivității economiei Moldovei și asigurarea unei creșteri economice sănătoase și de durată poate fi atinsă în termen mediu doar prin atragerea masivă a investițiilor străine, implementarea tehnologiilor moderne și penetrarea piețelor de desfacere externe. Acest lucru va permite tranziția de la o creștere economică bazată pe consum la o creștere economică bazată pe export.

În raportul competitivității mondiale pentru anii 2010-2011, publicat de Forumul Economic Mondial, Republică Moldova s-a poziționat pe locul 94 din 139 de țări. În baza acestui raport, primii cinci factori generali care afectează mediul de afaceri în Republica Moldova sunt: instabilitatea politicilor de stat, accesul limitat la finanțare, corupția, eficiența redusă a guvernului din cauza birocrăției și instabilitatea guvernării. Acest rezultat indică cât de acute sunt problemele noastre și reiterează necesitatea unor reforme rapide, curajoase și profunde. Factorii enumerați afectează grav competitivitatea Republicii Moldova și reprezintă piedicile majore în atragerea investițiilor străine, asigurarea creșterii economice de durată și sporirea bunăstării cetățenilor. Inovațiile, complexitatea afacerilor, infrastructura și eficiența pieței bunurilor sunt capitolele la care Republica Moldova se poziționează cel mai slab.

Instabilitatea politicii economice, corupția și accesul la finanțare sunt problemele care au cel mai mare impact negativ asupra mediului de afaceri. De către autor a fost realizat un tabel (vezi tabelul 1) unde sunt undicați factorii care au un impact negativ asupra derulării afacerilor din Republica Moldova.

Tabelul 1 - Factorii de influență negativă asupra mediului de afaceri al țării

Factori cu impact negativ	Procentajul
Instabilitatea politicii economice	75,9%
Corupție	74,1%
Acces la finanțare	65,7%
Birocrația guvernamentală	58,3%
Legislația fiscală	45,4%
Instabilitatea politică și guvernamentală	42,6%
Infrastructura neadecvată	40,7%
Calificarea insuficientă a forței de muncă	37,0%
Restricționarea pieței valutare	26,9%
Nivelul taxelor	25,0%
Reglementări de muncă restrictive	25,0%
Criminalitate	24,1%
Sănătate publică precară	17,6%

Sursa: sondajul realizat de ASEM.

Clasamentul competitivității globale ne arată că Republica Moldova are o dinamică pozitivă, dar, cu regret, această dinamică este destul de modestă.

În cadrul aceluiași Forum, Guvernatorul băncii centrale, Dorin Drăguțanu, a declarat că sporirea competitivității externe a economiei moldovenești poate fi atinsă la nivelul politicilor de stat prin intermediul deprecierei monedei naționale, scăderii salariilor și creșterii productivității muncii.

În cazul Republicii Moldova, unde nivelul de economisire este unul din cele mai mici din regiune (ponderea depozitelor în PIB – 37,2%), nivelul de valutizare a acestor economii – unul din cele mai mari (53,6% din totalul depozitelor), iar climatul investițional este afectat de o serie de bariere formale și neformale, reformele în direcția sporirii competitivității economice externe trebuie să fie conceptual diferite. În opinia mea rebuie întreprinse o serie de măsuri care să fie axate pe 3 direcții de bază:

- ✓ îmbunătățirea funcționării instituțiilor (respectarea drepturilor de proprietate, diminuarea corupției, simplificarea cadrului de reglementare a activității antreprenoriale, îmbunătățirea reglementării anumitor sectoare, protejarea liberei concurențe, independența justiției etc.);
- ✓ asigurarea stabilității macroeconomice (menținerea stabilității prețurilor, evitarea fluctuațiilor excesive a cursului de schimb, îmbunătățirea încrederii în moneda națională, eficientizarea canalelor de transmisie a politicii monetare etc.);
- ✓ educarea unei forțe de muncă cu un nivel de pregătire profesională ridicat pentru piața forței de muncă.[2, p34]

Datorită acestor acțiuni, vom putea obține, un nivel mai ridicat al competitivității și o poziție mai bună pe arena mondială. Problema competitivității, a fost analizată în baza sondajului efectuat de echipa de cercetători de la Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți, unde s-a cercetat părerile angajaților de la întreprinderile din nordul Moldovei cu privire la competitivitate și cum au evoluat indicatorii economici în cadrul întreprinderilor chestionate, pentru a putea face concluzii sugestive și a observa concordanța dintre competitivitatea întreprinderii și evoluția indicatorilor economici la întreprindere. Au fost chestionați lucrători a 20 de întreprinderi din nordul Moldovei.

În urma analizei datelor obținute în urma sondajului, am elaborat un tabel, unde sunt redată răspunsurile lucrătorilor chestionați asupra evoluției indicatorilor economici la întreprinderea în care muncesc.

Tabelul 2 - Evoluția indicatorilor economici în cadrul întreprinderilor din Nordul Moldovei

Indicatorii economici	Creștere		Descrștere		Fără schimbări		Tendință oscilantă	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
Volumul vânzărilor	41	51,3	10	12,5	18	22,5	11	13,8
Volumul cheltuielilor de producție	46	57,5	10	12,5	10	12,5	14	17,5
Rentabilitatea vânzărilor	36	45,0	20	25,0	11	13,8	13	16,3
Sortimentul producției	42	52,5	8	10	23	28,8	7	8,8
Numărul cumpărătorilor	35	43,8	15	18,8	18	22,5	12	15,0
Partea de piață ocupată	34	42,5	20	25,0	17	21,3	9	11,3
Numărul concurenților	43	53,8	8	10,0	22	27,5	7	8,8
Investițiile în producție	29	36,3	16	20,0	25	31,3	10	12,5
Investiții în personal	24	30,0	15	18,8	32	40,0	9	11,3
Investiții în tehnică	29	36,3	13	16,3	30	37,5	8	10,0

Sursa: elaborat de USB "Alecru Russo" în urma sondajului.

În urma sondajului, s-a observat, că 51% din lucrătorii întreprinderilor sunt de părerea că indicatorul „volumul vânzărilor” în cadrul acestora a crescut. Indicatorul „suma cheltuielilor de producție” deasemenea este în creștere și au indicat 57,5% din lucrătorii chestionați. Crescând volumul vânzărilor, deasemenea este în creștere și „rentabilitatea” au indicat 45% din chestionați. Pe cînd la indicatorul „investiții în personal” 40% din cei chestionați au indicat că nu s-au schimbat

deci tot mai puțin se atrage atenția de către manageri la problemele și la creșterea personalului întreprinderii, deși el este forță motrice într-o întreprindere.

Concluzii

În urma analizelor efectuate am putea concluziona că ar trebui, acordată o atenție sporită oamenilor care aduc aportul lor la performanța indicatorilor de creștere economică, deoarece dacă dorim să avem o întreprindere competitivă pe piață, atunci în primul rând personalul întreprinderii trebuie să fie competitiv, trebuie să fie instruit, să treacă diverse programe de formare profesională, diverse traininguri pentru a dezvolta și îmbunătăți abilitățile personalului care muncește în cadrul întreprinderii. Dar, dacă nu vom face acest lucru atunci, ne putem aștepta, ca în viitorul apropiat indicatorii economici vor înregistra valori mai scăzute, deoarece cunoștințele personalului nu vor corespunde cerințelor erei schimbării, a dinamismului și a cunoașterii în care activează ei. Cunoștințele, trebuie în permanență acumulate, îmbunătățite, dobândite căci doar așa vom putea spori competitivitatea țării.

Pentru sporirea competitivității euroregiunilor ar trebui întreprinse măsuri de continuare a politicii de bună vecinătate și promovare a instrumentelor de creștere a competitivității.

Ar trebui întreprinse măsuri, elaborate strategii de dezvoltare a factorului uman din cadrul euroregiunilor căci numai prin investițiile în factorul uman vom putea obține rezultate de lungă durată. Dezvoltarea factorului uman va aduce pe viitor o creștere a competitivității economiei țării.

Bibliografie

1. Belostecinic, Gr., Guțu, C.; Competitivitatea economică în contextul dezvoltării durabile a Republicii Moldova. În: *Economica*, 2008, nr.2 (62), p. 73-87.
2. Russu, Cornelia; Creșterea competitivității. Managementul performanței. București 2008;
3. Smic, Andrei; Factorii umani ai competitivității economiei naționale. Chișinău, 2007;
4. Deică P., Dobraca L., Guran Liliana, Săgeată R., Urucu Veselina (2000), România și colaborarea transfrontalieră în contextul integrării europene, Grant ANSTI 6207/2000, p. 1.
5. Воронкова, А.Э. Стратегическое управление конкурентоспособным потенциалом предприятия: диагностика и организация. Луганск: Восточно-украинский национальный университет, 2000. 140с.
6. www.bnm.org
7. www.economie.md
8. www.expert-grup.org
9. www.statistica.md